

Aleš Gerloch: Teorie práva

Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda: 2001,
2. rozšířené vydání, 299 s.

Miloš Večeřa*

V závěru roku 2001 vyšla v nakladatelství A. Čeněka, které se specializuje na vydávání učebních textů Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, učebnice Teorie práva Prof. JUDr. Aleše Gerlocha, CSc., pedagoga jak plzeňské právnické fakulty, tak současně i pražské Právnické fakulty UK. Jde o druhé rozšířené vydání práce, která vyšla pod stejným názvem v roce 2000 (222 s.) a byla i přes poměrně značný (s ohledem na tento druh prací) náklad během roku zcela rozebrána. Autor svoji Teorii práva postuluje především jako učební text pro studenty magisterského a bakalářského studia oboru právo, resp. úžeji specializovaných právních oborů, a koncipoval ji návazně na obsahové zaměření přednášek na Právnické fakultě ZČU v Plzni. Tímto zaměřením však struktura a kvalita práce neutrpěla, spíše naopak lze konstatovat, že tím učebnice nabyla na uspořádanosti a srozumitelnosti obsahu.

Gerloch zaměřením práce položil důraz především k propedeutickým a pedagogickým zřetelům, a tedy ji koncipoval i poněkud širěji, než jaké místo vymezuje teorii práva v rámci výkladu systému právní vědy (s. 20–22). Chápání teorie práva jako jedné z právních disciplín ovšem není v české a slovenské odborné produkci ujednoceno, a to ani za dlouhé období od vydání Weyrovy „Teorie práva“ (1936)¹, která sice neusilovala o konstituování tohoto oboru, svým obsahem však nicméně předznamenala určité jeho nasměrování.

Gerlochova práce se zaměřuje nejprve na tradiční problematiku teorie práva, návazně pak poskytuje základní přehled vývoje právního myšlení a neopomíjí ani obecnější právně filozofické otázky práva. Cíle své práce autor formuluje v předmluvě k prvnímu a druhému vydání práce.

První kapitola se věnuje pojmu práva a systému právní vědy, přičemž si autor všímá základních dichotomií rozlišování práva jako multidimenzionálního fenoménu.

Druhá obsáhlá kapitola tematizuje problematiku právních norem. Jde zejména o otázky normativnosti a jejich modů, specifických rysů právních norem, struktury právních norem, základní klasifikace právních norem a působnosti právních norem.

Třetí kapitola se zabývá prameny práva a rekapitulací jednotlivých typů pramenů práva se zaměřením na právní řád České republiky. Navazující čtvrtá kapitola je věnována tvorbě práva korespondující s jednotlivými druhy pramenů práva, od legislativního procesu až po spontánní vytváření práva. Pátá kapitola pak rozebírá jednotlivé základní typy právní kultury.

V šesté kapitole autor v rámci výkladu subjektů práva klasifikuje normotvorné subjekty práva, osoby v právním smyslu a orgány veřejné moci.

Sedmá kapitola je věnována systému práva, který Gerloch chápe zároveň jako jednotu a diferencovanost. Systém práva pak klasifikuje podle metody právní úpravy (regulace) na veřejné a soukromé, podle předmětu právní úpravy na jednotlivá odvětví a podle účelu právní úpravy na hmotné a procesní. Neopomíjí rovněž vztah práva vnitrostátního a mezinárodního a evropského.

Kapitola osmá rozebírá jednak standardní metody interpretace práva, tj. metodu jazykovou, logickou a systematickou, které se zaměřují na vlastní text zákona, jednak rekapituje nadstandardní metody interpretace, které přicházejí v úvahu, když nelze stanovit jednoznačný interpretační závěr (výklad historický, teleologický a komparativní). V další části pak autor

* Doc. JUDr. et. PhDr. Miloš Večeřa, CSc., Katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Weyrova Teorie práva (Orbis, Brno – Praha: 1936), navazující na jeho předchozí práci Základy filosofie právní (A. Píša, Brno: 1920), měla být především „právní normologií“ a představovala propojení řady Weyrových právně filozofických úvah o právu, zejména vyjadřujících noetické východisko jeho Brněnské normativní právní školy.

vyděljuje druhy výkladu podle subjektů interpretace a míry jejich obecné závaznosti.

Vzájemně provázanou problematiku představují další čtyři kapitoly. Kapitola **devátá** se nejprve věnuje obecné otázce realizaci právních norem jako uskutečňování právních norem v právní praxi v nejširším slova smyslu, která spočívá především ve vytváření právních vztahů, v aplikaci práva a eventuálně v donucení ke splnění povinnosti uplatněním právní odpovědnosti. Navazující tři kapitoly pak rozvádějí tyto základní formy realizace práva. Nejprve kapitola **desátá** obsahuje analýzu problematiku právních vztahů: pojem, jejich předpoklady a prvky. **Jedenáctá** kapitola si všímá právní odpovědnosti a **dvanáctá** kapitola uzavírá dané téma výkladem problematiky aplikace práva.

Teoreticko právní problematiky práva, jak konstatuje **třináctá** kapitola, se nutně dotýká i vztah práva a státu, který bývá u soudobého demokratického státu vyjadřován konceptem právního státu, o jehož rozpracování se zasloužili především právní pozitivisté².

Následujících pět kapitol práce je věnováno směřům právního myšlení, a to v kombinaci jednotlivých přístupů a kritéria chronologického. Gerloch tyto směry nejprve v kapitole **čtrnácté** rekapituluje a pak je v **patnácté** až **osmnácté** kapitole charakterizuje s uvedením jejich hlavních představitelů. S ohledem na rozsah výkladu (35 stran) může však jít jen o stručnou charakteristiku pro základní orientaci čtenáře.

Poslední dvě kapitoly jsou věnovány některým vybraným právně filozofickým otázkám, které teorie prá-

va nemůže dost dobře pominout. V **devatenácté** kapitole jde o axiologické problémy práva, tedy vztah práva a hodnot, které autor chápe jako subjektivně oceněné potřeby. Všimá si zde nejdůležitějších hodnot, ke kterým řadí zejména svobodu, rovnost, jistotu a spravedlnost. Ve **dvacáté** kapitole se pak dotýká otázek působení práva ve společnosti, vztahujících se k justifikaci a legitimitě práva ve společnosti, jeho účelů, dynamice a stabilitě, kontinuitě a diskontinuitě apod.

Práce je na závěr vhodně doplněna slovníčkem vybraných právních pojmů a úsloví, přehledem vybraných právních principů a citátů, seznamem doporučené literatury z teorie práva, právní filozofie a právní sociologie a věcným rejstříkem důležitých pojmů.

K celkovému zhodnocení druhého přepracovaného vydání učebnice Teorie práva je třeba především podtrhnout systematičnost, přehlednost, sdělnost a názornost práce, která využívá k pochopení předmětné materie i řadu praktických příkladů. Usiluje o vystižení tradiční problematiky právní teorie výkladem, který reaguje i na názory recentních autorů a aktuální problémy, jež přináší současná společenská praxe, současně poskytuje i širší komprimovanou orientaci v právním myšlení a neopomíjí ani související právně filozofické úvahy. Gerlochova učebnice teorie práva je tak přínosným obohacením české produkce učebnic teorie práva a jako k takové po ní určitě sáhnou nejenom studenti práva, ale i širší právnická veřejnost.

² Právní normativismus jako krajní větev právního pozitivismu přímo klade „rovnicí mezi státem a jeho právním řádem“ (F. Weyr) a shledává, že „každý stát musí být státem právním“ (H. Kelsen).